

Morfém: shrnutí

- základní jednotka morfologie = morfém = <FORMA,VÝZNAM>
- morfémy se spojují do slov
- slovo = <F1,v1>+<F2,v2>+<F3,v3>...
- model **Item-and-Arrangement** (IA-model)

pří-klon-k-a: <pří,směr>+<klon,pohyb>+<k,věc>+<a,pád/číslo>

Klasifikace morfémů

pozice ve slově, význam, funkce při tvoření slov

t-ou pří-klon-k-ou

<klon,pohyb> = kořen, lexikální

<pří-,směr> = prefix, fční: derivační

<-k,věc> = sufix, fční: derivační

<-ou,pád/číslo> = sufix, fční: flexivní

pří-klonit x od-klonit

příklon-k-a x příklon-i-t

příklonk-ou x příklonk-y

<t,deixe> = kořen, fční

<-ou,pád/číslo> = sufix, fční: flexivní

t-ou x t-y

Afix? Kořen?

real-ismus   anarch-ismus   okult-ismus   komun-ismus

*Není to než ironická reakce na nové poválečné kvašení mezi všelikými **ismy**.*

eko-terorista

inter-kulturní

čoko-holik

pivo-téka

= prefixoidy

= sufixoidy

Lexikální kořeny? Fčnící/gramatické kořeny?

Myslím, tedy **j**sem.

Myslel **j**sem, že přijdeš.

Ne**má**š dvacku?

Ne**má**š jít domů?

Přijdeš i **ty**, Marie?

Budeme si **ty**kat?

Mapování mezi významem a formou

ideální stav: přidání významu = přidání formy => mapování mezi významem a formou = 1 : 1

realita: netransparentní vztah mezi významem a formou

- cranberry morphemes (reziduální)
- non-catenative morphology
- extended exponence
- cumulative exponence

Cranberry kořeny

blue-berry   blue

black-berry   black

straw-berry   straw

rasp-berry   rasp

cran-berry   *cran

ne-jas-n-ý   jas(-n-ý)

ne-chut-n-ý   chut(-n-ý)

ne-mrav-n-ý   mrav(-n-ý)

ne-jap-n-ý   *jap

ne-horáz-n-ý   *horáz

<berry, bobule>, <cran, ???>

Ablaut

SG	PL	význam	forma
book	book- s	abc+X	<i>abc+X</i>
ox	ox- en	abc+X	<i>abc+X</i>
f oot [ʊ]	f eet [i:]	a b c+X	<i>adc</i>

ablaut

Ablaut: IA-model

SG	PL		
book	book- s	<vbook>+<-s,PL>	
ox	ox- en	<vox>+<-en,PL>	
foot [ʊ]	feet [i:]	1. <vfoot>+<-∅,PL> = nulový m.	[ʊ] => [i:] / vfoot
		2. <vfoot>+<ʊ=>i:,PL> = non-concatenative m.	morfonologické pravidlo

Absence formy

SG		význam	forma
book	bookshelf	abc+X	<i>abc</i>
ox	oxbow	abc+X	<i>abc</i>
foot	footstool	abc+X	<i>abc</i>

význam singuláru není vyjádřen žádnou formou

Absence formy: IA-model

SG

PL

book-~~∅~~

book-*s*

homonymie:

ox-~~∅~~

ox-*en*

<-~~∅~~,*SG*>

foot-~~∅~~

feet-~~∅~~

<-~~∅~~,*PL*>

synonymie (= alomorfie)

<-*s*,*PL*>

<-*en*,*PL*>

<-~~∅~~,*PL*>

Extended exponence

němčina

SG	PL	význam	forma	
Hund	Hund- e	abc+X	<i>abc+X</i>	
T urm [u]	T ür m - e [y]	abc+X	<i>adc+X</i>	= ablaut + sufix

INF	PART			
kommen	ge -kommen	abc+X	<i>X+abc</i>	
kochen	ge -koch- t	abc+X	<i>X+abc+Y</i>	= cirkumfix

Kumulativní morfémy

maďarština ‚pes‘

kořen PL pád

eb -ek -et

Acc

kořen PL pád

ps -y

Aglutinační jazyky

1 fční morfém = 1 význam

	SG	PL	maďarština	
Acc	eb-et	eb- ek -et	<eb, >	<- <i>et</i> ,Acc>
Dat	eb-nek	eb- ek -nek		<- <i>nek</i> ,Dat> <- <i>ek</i> ,PL>

→ ugrofinské j. (maďarština, turečtina, estonština, finština), bantuské j. (svahilština, zuluština), indiánské j. (kečuánština, sališťina)

Fúzující/flexivní jazyky

1 fční morfém = více významů (**kumulativní** morfémy)

	SG	PL		
Acc	ps-a	ps-y	<p(e)s, >	<-a,Acc+Sg>
Dat	ps-ovi	ps-ům		<-ovi,Dat+Sg>
				<-y,Acc+Pl>
				<-ům,Dat+Pl>

→ indoevropské j. (latina, francouzština, němčina, ruština, sanskrt)

Izolační/analytické jazyky

gramatické/fční významy se vyjadřují „vně“ slovo

čínština:

		狗	睡觉	‘Pes spí.’ nebo ‘Psi spí.’
三	只	狗	睡觉	‘Tři psi spí.’
<i>sān</i>	<i>zhī</i>	<i>gǒu</i>	<i>shuìjiào</i>	
tři	CLASS	pes	spát	

- jazyky jihovýchodní Asie (čínština, vietnamština, thajština, ...)